

Poleg električne razsvetljave in električne železnice so se navadni obiskovalci, nestrokovnjaki v elektrotehniških rečeh, za telefone najbolj zanimali. Telefonov in k njim pripadajočih mikrofонов pa je bila razstavljena zelo obilna množica. Obiskovalcem se je nudila tudi priložnost dejanstveno prepričati se o njih praktični rabljivosti. Različna telegrafijska društva in zasobni razstavljalci so postavili posebne stanice, v katerih je bilo slišati ali petje ali godba iz kraja, s katerim so bili telefoni zvezani. Posebno radi so ljudje v telefonih poslušali godbo in petje iz dvorne opere. Pred dotičnimi stanicami je bila na večer tolika gneča, da je bilo treba časih pol ure čakati, predno je človek prišel na vrsto.

S tem hočem skleniti svoje črtice, dobro si v svesti, da so kolikor toliko površne; natančneje popisati električno razstavo vendar ni bilo mogoče, ker bi s tem jemal „Ljublj. Zvonu“ preveč prostora.

Andrej Senekovič.

Slovenska književnost.

XI.

Prirodopis rudništva ali Mineralogija.

V porabo nižjim razredom gimnazije in realke. Spisal Fran Erjavec, c. kr. profesor. V knjigo vtisnenih je 37 podob. Cena mehko vezanej knjigi 70 kr. — v platno 85 kr. V Ljubljani 1883. Natisnila in založila „Ig. v. Kleinmayr & Fed Bamberg“.

Med šolskimi knjigami, ki so zadnji čas izšle našim slovenskim srednjim učilnicam v porabo, pogrešali smo mineralogije. Matica Slovenska je sicer l. 1867. izdala jednako delo (Rudninoslovje ali mineralogija za nižje gimnazije in realke. Po Sigm. Fellöckerji spisal Fr. Erjavec). — A od tistih dob je prirodopisje čudovito napredovalo in dan danes zahtevamo pri šolski knjigi drugačno razvrstitev in druga vodila, po katerih se mora pisatelj ravnati, kakor pred šestnajstimi leti. Tedaj se lahko razume, da se ono prvo Rudninoslovje, izdano po Matici, ne more meriti z modernimi prirodopisnimi knjigami in ne more več biti primerno učno sredstvo sedanjim šolam. To je pač najbolje čutil g. pisatelj sam — in zato je poslal početkom meseca novembra t. l. v déžl novo mineralogijo, ki ima služiti istim namenom kot prva, a pri tem izpolnjuje zahteve moderne šole in znanosti. Ž njo je dokončana vrsta knjig iz realističnih predme-

tov, kojih trebamo za nižje gimnazije — in tedaj tem vselej pozdravljamo njen prihod!

Kakor kaže naslov, ima biti knjižica vodilo prvemu mineralogičnemu pouku. Zato je v njej opisano primerno majhno število rudnin in nikjer ne nahajamo onega nepotrebnega balasta, kojega so navadno starejše jednake knjige vlačile s seboj. Na gimnaziji je, žal, treba še to malo število v šoli skrčevati, ker sta tam odločeni mineralogiji le ubogi dve uri na teden v enem samem poluletju!

Opisane rudnine je g. pisatelj razvrstil v sledeče razrede:

I. V zdušnine (Atmosphärien). II. Kámeni (Steine). III. Prsti (Erden). IV. Kovíne (Metalle). V. Rude (Erze). VI. Soli (Salze). VII. Vnétnice (Brenze oder Inflammabilien).

V bolj podrobno razvrstitev se knjiga nikjer (razven v kratkem „Pregledu“) ne spušča; to po polnem pristuje tej stopinji pouka, na kateri učencu pač ne moreš govoriti mnogo o kakem strogem sistemu. Saj tudi „Organis.-Entw.“ pravi v enakem zmislu, da naj se učencu k večjemu nekoliko „sanja“ o sistemu — več ni treba; sicer bi se ravnalo zoper vsa pedagoška načela.

Kar se nam v novi knjigi posebno prikuplja, to je, da pisatelj pri vsaki priliki kaže na prirodne sile in „njih delovanje, ki je sicer polagano in baš za tega delj uspešno,“ da privaja učence „k samosvojemu opazovanju, da se priučé tolmačiti razne prikazni in premembe na posamičnih rudninah — a takisto tudi na zemlji, vzeti kot celoto — kakor učinke teh prirodnih sil.“ Zato poudarja se posebno postane k raznih rudnin, njihovo razpadanje in prhnenje. S tem oživi suhoparno popisovanje, ki se je do sedaj skoro jedino šopirilo po mineralogičnih knjigah za nižje razrede in povekša razumnost pouka; na drugi strani pa zadostuje s tem terjatvi novega prirodopisja, ki povsodi v prvi vrsti poudarja genetične razmere prirodnih teles.

V II. oddelku opisuje g. pisatelj na kratko najznamenitejše hribíne, iz katerih je naša zemlja sestavljena. Pri tem se je posebno oziral na domačo tla; sploh je pri vseh rudninah hvalevredno navél najprej nahajališča v naših zemljah. Marsikako mesto sicer skoro ne zasluži imenovano biti, ker nima nikacega pomena kot rudni kraj — vendar zanimajo taki podatki učenca bolj, nego tuje, dalnje dežele, o katerih nima navadno še pojma. Menim, da bode tak lokalni patrijotizem vsacemu pedagogu ugajal, tembolj, ker pri tem drugi važni kraji niso zamolčani. V tem obziru se je poprej mnogo grešilo; no, pa saj še dan

danes človek naletí na učenca v šoli, ki na pr. ne zna nobenega jezera svoje domovine — tista tam v srednji Aziji pa našteje kakor očenaš!

Ker v mineralogiji prevladujejo tuja imena, je g. pisatelj jako prav ukrenil, da je povsod pridjal razlago terminov. Vrh tega se nahajajo v oklepih nemški izrazi, ki so za naše razmere gotovo tudi živo potrebni. Kar se tiče slovenskih terminov, obdržani so pač večinoma oni, kateri so rabljeni v prvi izdaji l. 1867. Našli smo le malo razločkov. Za „Krystalldruse“ n. pr. rabi g. pisatelju sedaj kopúča, poprej v rastek, za „stängelig“ ima protast, poprej stebelčast; „Kugel“ mu je oblica, poprej krogla; „Härtescala“ zove trdotne gredi, poprej lestvico i. t. d. Sploh pa ima sedanja knjiga izborna bogat zaklad novih izrazov, ki vzbujajo naše zanimanje in kateri se bodo pač obdržali — temu je porok g. prof. Erjavec, ki združuje v jedni osobi prirodopisca in jezikoslovca v taki meri, kakor je do sedaj še pri nobenem našem pisatelji prirodopisci opazovali nismo. Tu čitamo deloma besede, ki so nam iz naroda dobro znane, a pisatelji jih vendar zane-marjajo, na pr. šaren, rus (šaren marmor, rusa kreda), deloma pa nam je znana samo korenika — in tedaj uganemo lahko pojem, ko bi tudi nemške besede ne bilo pridjane. To velja o terminih. Kar se tiče splošnega jezika, združuje v sebi pač vse prednosti in kreposti Erjavčeve pisave. Posebno lepa je raba glagolov —; kdor bere „Prirodopis rudništva“, bode sprevidel moč in krasoto slovenskega glagola, — katerega pač ne zna nobeden tako porabiti kot g. Erjavec! Kako lepo se bere „da se je vrat steklenice orôsil“, „da demant prvakuje“ i. t. d.; kjer koli odpremo knjigo, povsodi se nam zasveti ta prednost in ta naroden duh pisave. Vender bi morebiti ne bilo škodovalo, ko bi v navadnem pripovedanji g. pisatelj nekatere bolj neznane izraze bil zamenil z družimi, navadnejšimi, ker je knjiga določena elementarnemu pouku; ta mala vtrošena zrnca se ve da ne kratijo splošne jasnosti in jezik tudi zaradi njih ne izgubi one priprostosti in lahke razumljivosti, ki označuje vse spise g. Erjavčeve.

Mnogo latinskih ali grških izrazov je pisatelj poslovenil; tako n. pr. v „Pregledu“: Sololiki (Haloide), Mastnici (Steatite), Plenivci (Phyllite), Stenotvori (Felsite), Trdci (Sclerite), i. t. d.; drugod je deloma obdržal splošna znanstvena imena, ki služijo znanstvenemu svetu. To je posebno hvaliti, kajti prestrogo sloveniti obče veljavne besede pač nikamor ne kaže; zgoraj navedene vzglede smatramo samo kakor sredstvo ložjega razuma splošno priznanih tujk, katere bode

gotovo učitelj povsodi v prvi vrsti rabil, da učenca preveč ne osamoti od družih sorodnih ved.

Razume se samo ob sebi, na tej stopinji pouka, kakeršni je naša knjiga namenjena, o kemični sestavi rudnin ni mogoče mnogo govoriti, kajti učenec nima do tedaj še nikacega pojma o kemiji. Le malokdaj je prilika in se sme nekoliko omeniti o kemični sestavi; tega pravega pravila se je tudi držal g. pisatelj pri opisovanju rudnin ter večinoma ni dodajal kemičnih stvarij. Vender bi za svojo osobo želeli tu in tam nekoliko več tega materijala, ki se lahko sproti, v opazkah ali oklepah, nekoliko podrobneje razloži, kakor to delajo nekatere novejšje knjige. Se ve da, predpisi tega ne zahtevajo in šolsko knjigo je pač treba urediti najprej po teh višjih naredbah.

Kar se vnanje oblike tiče, knjiga ne zaostaje nikjer za družimi enakimi deli. Založnik jo je tako lično in ukusno oskrbel, kakor zadnji čas vse šolske knjige, ki so pri njem ugledale beli dan. Mala podpora, katero je založniku dovolil deželni zbor kranjski, nosi šolski književnosti naši velike obresti. Podob je sicer malo, a pri naših razmerah jih je težko več zahtevati.

G. Erjavcu pa končno pač moramo čestitati za novi „Prirodopis rudništva“. Ako smo že lani občudovali dovršeni njegov prevod Somatologije, velja to še v mnogo večji meri o njegovem najnovejšem izvirnem delu, ki nam kaže izkušenega šolnika in pedagoga pri razvrstitvi gradiva, v jeziku pa pisatelja, ki ima slovenski jezik tako v oblasti, kakor malokdo; ki zna njegova svojstva in njegovo krasoto tako uporabljevati in razvijati, da ga mu ni vrstnika. Ne le prirodopisec, temveč v jednaki meri tudi jezikoslovec bode našel obilno veselja na novi knjigi!

Da jo bode vis. ministerstvo v kratkem potrdilo, o tem pač ni dvojbe. Bog daj, da bi jo naši učenci kmalu v roke jemali!

Ivan Šubic.

Franjo Jos. Remec †.

Nisem se nadejal, da mi bode pisati osmrtnico svojemu ljubeznivemu prijatelju, možu, na čegar prerani gomili plakajo vdova in mila otročiča; a ne le ti, tudi domovina slovenska po pravici žaluje o prezgodnji smrti blagega pokojnika.